

УДК 330.1:330.3:338.2

Гнатенко І. А., д.е.н., професор,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДРАЙВЕР НЕЛІНІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Інноваційний потенціал у сучасній парадигмі розвитку економіки виступає не просто фактором зростання, а системоутворюючим драйвером нелінійної еволюції соціально-економічних систем, що характеризуються ефектами емерджентності, турбулентності та багатоваріантності траєкторій розвитку. Нелінійність економічної динаміки проявляється у здатності систем до стрибкоподібних змін, фазових переходів і самоорганізації, де інновації відіграють роль тригера структурних зрушень і генератора нових ринкових конфігурацій [1; 2].

Інноваційний потенціал доцільно трактувати як інтегральну характеристику спроможності економічної системи до генерації, дифузії та комерціалізації нових знань, технологій і бізнес-моделей. Його структурними компонентами є інтелектуальний капітал, науково-дослідницька база, підприємницьке середовище, інституційна архітектура та цифрова інфраструктура. Взаємодія цих елементів формує нелінійні ефекти зростання, які не піддаються прямому прогнозуванню, але забезпечують довгострокову конкурентоспроможність [3; 4].

В умовах війни та постконфліктної реконструкції України інноваційний потенціал набуває критичного значення як інструмент відновлення та структурної модернізації економіки. Досвід показує, що міграційні процеси мають суттєвий вплив на економічну динаміку, формуючи як ризики втрати людського капіталу, так і можливості через транснаціональні мережі та грошові перекази [5]. Водночас глобальні тенденції свідчать про зростання конкуренції за людський капітал: у 2023 році постійна міграція до країн ОЕСР досягла рекордних 6,5 млн осіб, що посилює ризики для країн-донорів трудових ресурсів [6].

Уникнення надмірного притоку неконтрольованої трудової міграції в Україну після війни потребує реалізації комплексних сценаріїв стратегічного управління:

Базові сценарії стримування міграційного тиску:

1. Формування високопродуктивної економіки з акцентом на інноваційні сектори.
2. Запровадження селективної міграційної політики (skill-based immigration).
3. Розвиток автоматизації та роботизації виробництва.
4. Підвищення продуктивності праці через цифровізацію.
5. Створення регіональних кластерів зайнятості.
6. Гармонізація ринку праці з освітньою системою.
7. Впровадження індустріальної політики нового покоління.
8. Розвиток внутрішньої мобільності населення.
9. Формування системи прогнозування потреб ринку праці.
10. Інституційне регулювання міграційних потоків через міжнародні угоди.

Паралельно стратегічним пріоритетом є повернення українців із-за кордону, що потребує системних і довгострокових інструментів, подібних до ізраїльської моделі “алії”, яка забезпечила масштабне залучення людського капіталу: лише у 2022 році Ізраїль прийняв близько 75 тис. нових іммігрантів, переважно в рамках цільових державних програм інтеграції (OECD).

Інструменти повернення українців:

1. Програми фінансових стимулів (гранти на повернення, податкові пільги).
2. Забезпечення доступного житла та іпотечних програм.
3. Пріоритетне працевлаштування у високотехнологічних секторах.
4. Державні програми підтримки підприємництва для репатріантів.
5. Інституціоналізація політики роботи з діаспорою.
6. Визнання іноземних дипломів і професійних кваліфікацій.
7. Розвиток цифрових сервісів “єдиного вікна” для повернення.
8. Інтеграційні освітні та мовні програми.
9. Створення спеціальних економічних зон для репатріантів.
10. Формування національної ідентифікаційної стратегії (soft power політика).

Досвід Ізраїлю демонструє, що поєднання економічних стимулів, інституційної підтримки та ідеологічного чинника здатне забезпечити масштабне повернення населення та інтеграцію його у високотехнологічні сектори економіки [7]. Водночас ключовими факторами повернення є наявність житла, роботи та доступу до соціальних послуг, що підтверджується сучасними дослідженнями щодо України [8].

Отже, інноваційний потенціал виступає ключовим драйвером нелінійного розвитку економіки, забезпечуючи її здатність до адаптивної трансформації, генерації нових структур та формування конкурентних переваг. Для України його ефективна реалізація має поєднувати інноваційну політику з активною міграційною стратегією, спрямованою на утримання та повернення людського капіталу як базового ресурсу економічного зростання.

Література

1. OECD. Science, Technology and Innovation Outlook 2023. Paris : OECD Publishing, 2023.
2. World Bank. World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery. Washington, DC, 2022.
3. European Commission. European Innovation Scoreboard 2024. Brussels, 2024.
4. OECD. Digital Economy Outlook 2023. Paris : OECD Publishing, 2023.
5. Vasyltsiv T., Mulska O., Osinska O., Makhonyuk O. Social and economic development of Ukraine: Modelling the migration factor impact. Economics and Business Review. 2022. Vol. 8 (3). P. 27–58.
6. OECD. International Migration Outlook 2024. Paris : OECD Publishing, 2024.
7. OECD. International Migration Outlook 2024: Israel profile. Paris : OECD Publishing, 2024.
8. OECD. Ukraine's Strategic Response to the Displacement Crisis. Paris : OECD Publishing, 2025.
9. Гнатенко І. А. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. 2018. № 32. С. 69-72.
10. Hnatenko I., Rubezhanska V. Architectonics of the concept of the national labour market regulation. Журнал «Менеджмент» Київського національного університету технологій та дизайну. 2018. № 1(27). С. 79-90.
11. Hnatenko I., Rubezhanska V., Parkhomenko O. Formation of the personnel potential of innovative enterprise by improvement of labor market infrastructure. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 3 (71). Ч. 1. С. 179-184.
12. Гнатенко І. А., Орлова-Курилова О. В., Рубежанська В. О. Державне регулювання інноваційною діяльністю підприємництва як напрям забезпечення сталого розвитку економіки країни. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 3 (89). С. 35-40.
13. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 4 (72). Ч. 1. С. 37-43.
14. IMF. World Economic Outlook 2023. Washington, DC, 2023.
15. World Economic Forum. Future of Jobs Report 2023. Geneva, 2023.
16. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023. Paris, 2023.

17. European Commission. Horizon Europe Strategic Plan 2021–2024 (updated 2023). Brussels, 2023.
18. World Bank. Global Economic Prospects 2024. Washington, DC, 2024.
19. OECD. Economic Outlook 2024. Paris : OECD Publishing, 2024.
20. European Investment Bank. Investment Report 2023/2024. Luxembourg, 2024.
21. McKinsey Global Institute. The Future of Work in Europe. 2023.
22. ILO. World Employment and Social Outlook 2023. Geneva, 2023.
23. UNDP. Human Development Report 2023/2024. New York, 2024.
24. European Commission. Digital Decade Report 2024. Brussels, 2024.
25. OECD. Education at a Glance 2024. Paris : OECD Publishing, 2024.

УДК 658.589:621.002

Білокіз Є. В., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Тютюнник В. С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Адаптивна трансформація інноваційного потенціалу в сучасній економіці постає як багатовимірний процес динамічної реконфігурації ресурсно-компетентнісної бази, спрямований на забезпечення стійкості та конкурентоспроможності в умовах структурної нестабільності, технологічних зрушень і воєнних викликів. У контексті нелінійної динаміки економічних систем інноваційний потенціал виконує функцію каталізатора емерджентних ефектів, що проявляються у прискорених фазових переходах, зміні інституційних конфігурацій і формуванні нових траєкторій розвитку [1].

Адаптивна трансформація інноваційного потенціалу передбачає не лише кількісне нарощування інноваційних ресурсів, а їх якісну перебудову через інтеграцію когнітивного капіталу, цифрових технологій, підприємницьких компетенцій та інституційних механізмів. Відповідно до підходів ОЕСР, ефективність інноваційної системи визначається не окремими показниками, а комплексом взаємопов'язаних індикаторів – від інвестицій у R&D до рівня